

Handläggare:
Karin Jonsson, stadsledningskontoret. Tfn:508 29 875
Per Kallstenius, stadsbyggnadskontoret. Tfn:508
26 460
Stefan Eriksson, markkontoret. Tfn:508 27 001
Mikael Forkner, fastighets- och saluhallskontoret.
Tfn:508 27 005
Inga Lundén, kulturförvaltningen. Tfn:508 31 190

Stadsbyggnadsnämnden, marknämnden,
fastighets- och saluhallsnämnden och
kulturnämnden

Återredovisning av förutsättningar för ett nytt stadsbibliotek

Programförutsättningar och kostnadsbedömningar

Förslag till beslut

Stadsbyggnadsnämnden, marknämnden, fastighets- och saluhallsnämnden
och kulturnämnden föreslås besluta följande.

1. Nämnden godkänner för egen del föreliggande
programförutsättningar och kostnadsbedömningar för ett nytt
stadsbibliotek
 2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen för godkännande.
 3. Ärendet överlämnas till Norrmalms stadsdelsnämnd för kännedom.
-

4. Nämnden förklarar ärendet omedelbart justerat

Marknämnden föreslås därutöver besluta och omedelbart justera följande:

5. Marknämnden ger kontoret i uppdrag att träffa intentionsavtal rörande framtida utveckling av fastigheten Spelbomskan 12, mellan marknämnden och Hotelinvest & C:o KB, i enlighet med bilagda avtal.

Ingela Lindh
Stadsbyggnadsdirektör

Gunnar Jensen
T.f Markdirektör

Sten Wetterblad
Fastighetsdirektör

Eva Schöld
Kulturdirektör

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade den 3 oktober 2005 att berörda nämnder skulle fortsätta arbetet med en fördjupad programstudie samt redovisa de ekonomiska förutsättningarna för ett nytt stadsbibliotek. Detta skulle återredovisas till kommunstyrelsen. Kommunfullmäktige uppdrog också åt stadsbyggnadsnämnden att genomföra en arkitekttävling men denna utlyses först sedan kommunstyrelsen fått återredovisningen. Kontoren har genom föreliggande tjänsteutlåtande fullgjort uppdraget.

Asplundsbiblioteket är en vacker, välbesökt och världsberömd byggnad; en ikon för begreppet bibliotek i betydelsen boksamling. Dagens besökare har dock fler och andra förväntningar på ett samtida bibliotek, något som framkommit i de brukarundersökningar som genomförts under flera år. Vid jämförelser både internationellt och inom landet kan i relativa tal konstateras att stockholmarna har tillgång till ett väsentligt mindre huvudbibliotek än vad stadens storlek skulle motivera.

Behov föreligger sålunda att bygga ut stadsbiblioteket vid Sveavägen. I det bilagda biblioteksprogrammet föreslås en utökning med 10 000 kvm så att den totala ytan blir 24 000 kvm. Det är främst de publika ytorna, som idag är 3 700 kvm, som föreslås öka. Böcker som i dag står i bokmagasin ska göras tillgängliga i bokhyllor och exponeras, stockholmarna ska ges helt andra möjligheter än i dag att kunna sitta och läsa böcker och tidskrifter, studera, använda datorer, komma och lyssna till författarprogram m.m. Biblioteket ska också bli tillgängligt enligt stadens program.

Kontoren anser att biblioteksprogrammet ger en god förutsättning för att åstadkomma ett för vår tid ändamålsenligt bibliotek men anser samtidigt att det genom effektivisering och samutnyttjande ska rymmas på en 10 % lägre utbyggnadsvolym. Tävlingsprogrammet föreslås dock medge en större utbyggnad än vad stadsbiblioteket behöver. Dessa ytor kan i så fall hyras ut på kommersiella villkor.

Investeringskostnaden har uppskattats till 625-795 mnkr. I denna siffra ryms nybyggnad, ombyggnad av lamellhus, renovering av Asplundshuset, markkostnader, evakueringskostnader m.m. Kostnaden är exklusive moms och i 2006 års prisläge.

En arkitekttävling föreslås genomföras där tävlingsområdet avgränsas av Sveavägen, Odengatan, Gyldéngatans västra gräns samt slänten längs Observatoriekullen. Arkitekttävlingen, som ska vara allmän och internationell, genomförs i två steg och vinnande bidrag beräknas kunna utses våren 2007.

Avsikten är att tävlingen ska resultera i en arkitektoniskt högklassig utbyggnad och en sammanlagd biblioteksfunktion i världsklass där Asplunds huvudbibliotek ingår. Staden skall tillföras en ny märkesbyggnad av högsta internationella kvalitet som kan stå intill Asplunds hus och samverka med detta. Tillsammans skall de bilda en ny helhet av stort värde som kan bli både kraftfull och väl synlig i stadsbilden. En sådan utbyggnad av stadsbiblioteket är en utmaning för vår tid. Staden har genom satsningarna en gång på Stadshuset, Stadsbiblioteket och Skogskyrkogården skapat anläggningar som vunnit en bestående världsberömmelse. Offentliga byggnader av större dignitet som tillkommit i Stockholm under de senaste decennierna är Kulturhuset under 70-talet, Globen under 80-talet och Eriksdalsbadet under 90-talet.

Området kring Observatorielunden, som är ett av de kvarvarande partierna av den stora Stockholmsåsen, har stora kulturhistoriska värden. Detta avspeglas i de skydd som finns för området och för enskilda byggnader. Det är utpekade som riksintresse för kulturminnesvården i vilket också ingår

såväl bibliotekets som de olika lärdomsinstitutionernas funktioner. Flera av byggnaderna uppfyller fordringarna för byggnadsminnen.

Den förslagna utbyggnaden av stadsbiblioteket ingår i en större förnyelseprocess som berör hela området kring Odenplan. Genom citybanans utveckling får platsen en utökad roll som regional mötesplats och ny tyngdpunkt i innerstadens vidare utveckling.

Om ett sammanlagt biblioteksprogram av motsvarande storlek skulle förläggas till en annan central plats torde det bli väsentligt dyrare. Det skulle dessutom äventyra de stora värdena i Asplunds hus i sin ursprungliga funktion som boksamling.

Bakgrund

Kommunfullmäktige har den 3 oktober 2005 fattat beslut om att berörda nämnder ska fortsätta arbetet med en fördjupad programstudie samt redovisa de ekonomiska förutsättningarna för ett nytt stadsbibliotek. Detta ska återredovisas till kommunstyrelsen. Kommunfullmäktige har också gett stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att genomföra en arkitekttävling för ett nytt stadsbibliotek men denna ska utlysas sedan kommunstyrelsen fått en återredovisning. Samordningsansvaret lades på stadsdirektören.

Innan kommunfullmäktige fattade ovanstående beslut hade en förstudie gjorts som pekade på behovet av utökade lokaler för stadsbiblioteket vid Sveavägen. Förstudien visade på några alternativa lägen i området.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av en av stadsdirektören utsedd projektledare tillsammans med företrädare för berörda förvaltningar. En styrgrupp har bildats bestående av stadsdirektören och förvaltningscheferna för kulturförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, fastighets- och saluhallskontoret samt markkontoret. Stadsarkitekten och stadsbibliotekarien har varit adjungerade till gruppen.

En projektgrupp har formats bestående av avdelningschefer från de fyra förvaltningarna samt projektledaren. Arbetet har koncentrerats på tre områden:

1. Att precisera stadsbibliotekets behov när det gäller lokaler.
2. Att göra kostnadsbedömningar för ett nytt stadsbibliotek.
3. Att ge programförutsättningar för en arkitekttävling.

Konsulter har anlåtats för att skapa ett biblioteksprogram inkluderande ett lokalprogram samt för att göra kostnadsbedömningar. Under ärendets beredning har ett stort antal kontakter tagits för att förankra ärendet. Gruppledare och ansvariga politiker har kontaktats för information och synpunkter. Länsantikvarien, skönhetsrådet, stadsmuseet, Sveriges Arkitekter, fastighetsägare vid Odenplan, Norrmalms stadsdelsförvaltning, tilltänkt galleriaintressent vid Odenplan m.fl. har kontaktats för synpunkter och information.

Nationella och internationella jämförelser har gjorts och dessa styrker uppfattningen att stadsbiblioteket vid Sveavägen är litet i förhållande till Stockholms folkmängd.

Föreliggande redovisning ska ge en uppfattning om stadsbibliotekets lokalbehov, uppskattade kostnader för ett utbyggt stadsbibliotek och programföresättningar för en arkitekttävling.

Program för nytt stadsbibliotek

Kulturförvaltningen har tagit fram ett biblioteksprogram för det nya stadsbiblioteket, vilket återfinns i sin helhet som bilaga 1. Programmet ger en beskrivning av den framtida biblioteksverksamheten och stadsbibliotekets behov av lokaler. Bristen på vissa typer av lokaler tydliggörs. En vision för stadsbiblioteket har utarbetats.

Lokalprogrammet, som är en del av biblioteksprogrammet, beskriver i detalj hur stor yta alla funktioner behöver. I programmet framgår också vilken karaktär och vilket innehåll de olika enheterna ska ha och vilka samband med andra delar av biblioteket som är viktiga. Jämförelser görs med andra bibliotek och i besöksstatistik jämförs stadsbiblioteket med andra kulturinstitutioner. Nedan följer en sammanfattning av programmet.

Stadsbiblioteket i dag

Stadsbiblioteket används som samlingsbegrepp för verksamheterna inom Asplunds bibliotek och det intilliggande annexet. Asplunds bibliotek färdigställdes 1928 och har sedan dess fungerat som huvudbibliotek för stadens bibliotek och som stadsdelsbibliotek för de boende i Vasastan/-Norrmalm. Det närmast intill liggande lamellhuset, ritat av Paul Hedqvist och uppfört 1952, innehåller det internationella biblioteket samt tidskriftsbiblioteket. De två följande lamellhusen längs Odengatan, ritade av Erik Lallerstedt och uppförda 1931 – 32, innehåller bl. a Svenska Barnboksinstitutet och Stockholms stadsbiblioteks gemensamma funktioner och ledning.

Redan under 1970-80 talen uppmärksammades behovet av större verksamhetsytor för stadsbiblioteket och några konkreta förslag togs fram för att komplettera Asplunds biblioteksbyggnad men dessa fullföljdes aldrig. För att råda bot på den akuta lokalsituationen har lokalerna i de tre

s.k. lamellhusen under senare år helt eller delvis kommit att utnyttjas för stadsbibliotekets publika och administrativa verksamheter samt för länsbiblioteksverksamheten, bokbuss, uppsökande verksamhet m.m. Stadsbiblioteket har i genomsnitt 3 000 besökare per dag eller 1 175 000 besökare per år. Biblioteket är därmed den fjärde mest besökta kulturinstitutionen i staden. Stadsbiblioteket har nästan lika många besökare årligen som Skansen som ligger på tredje plats.

Behov av ett nytt stadsbibliotek

Asplundsbibliotek är en vacker, välbesökt och världsberömd byggnad, en ikon för begreppet bibliotek i betydelsen boksamling. Dagens besökare har dock fler och andra förväntningar på ett samtida bibliotek, något som framkommit i brukarundersökningar som genomförts under flera år. Det som framför allt efterfrågas är:

1. ökad exponering av medier samt lättare åtkomst av dessa
2. fler studieplatser
3. grupprum för samtal och möten
4. läsplatser
5. lokaler för program och föreläsningar
6. utbildning i informationssökning
7. möjligheter att ta del av utställningar
8. fler datorer
9. ett bibliotek som i högre utsträckning talar till barnens behov
10. tillgång till café.

Runtom i världen ges biblioteken alltmer den vidgade roll som också dagens stockholmare efterfrågar.

Den mest fundamentala funktionen - att göra böcker och andra medier tillgängliga - är idag svår att tillgodose på stadsbiblioteket. Mer än hälften (60 %) av de 844 000 volymerna är placerade i slutna magasin.

Stadsbiblioteket används idag i mycket hög utsträckning som studiemiljö för ett stort antal människor, där tillgången till referenslitteratur, databaser och datorer är en förutsättning. Det råder en stor brist på studieplatser, dataplats, sittplatser och grupparbetsrum för samtal och möten.

Det saknas också tillgång till lokaler för programverksamhet, t.ex. författaraftnar och möjligheter att använda biblioteket för utställningar av olika slag. Över huvud taget kan man säga att de publika utrymmena är osedvanligt små i förhållande till de ca 3 000 besökare som dagligen kommer till biblioteket.

Visioner för ett nytt stadsbibliotek

I den av kulturnämnden nyligen antagna biblioteksplanen betonas vikten av ett bibliotek som har förmågan att förändra innehåll och tjänster utifrån

skeenden i omvärlden. Om biblioteken även i framtiden ska inneha positioner som betydelsefulla och nödvändiga informations- och medieresurser i människors liv, måste en rad strategier formuleras för att möta de yttre omständigheter som påverkar biblioteken. Det finns några generella och globala faktorer som har särskilt stor inverkan:

- digitaliseringen i allmänhet och i synnerhet den av medier och informationstjänster
- nya infrastrukturer för kommunikation
- det livslånga lärandet och det ständigt pågående kunskapssökandet
- större utrymme för individualiserade behov och därmed krav på individutformade tjänster
- ökad självständighet i informationssökningen för vissa, medan andra behöver mer stöd för att hantera informationsöverflödet
- snabbare och ökade krav på nya kunskaper och kompetenser inom fler branscher.

Ett sätt för biblioteken att svara mot trenden i omvärlden är att utvidga formerna för kommunikation genom fler kanaler, både fysiska och digitala, och genom utökad tillgänglighet enligt 24/7 (24 timmar om dygnet, 7 dagar i veckan). Biblioteken bör erbjuda fler individuellt utformade tjänster, utvecklat pedagogiskt stöd och i högre utsträckning samarbeta med partners för att skapa bredare kunskap inom områden som kan främja besökarnas behov. Dessutom bör biblioteken aktivt utveckla metoder som snabbt kan analysera nya behov och sedan förändra utbudet utifrån dem.

Visioner har också beskrivits med hänvisning till huvudbiblioteket specifikt. Där sägs beträffande de rumsliga aspekterna att:

Biblioteksrummet ska utformas kring ledorden tillgänglighet, synligt, samtida och kommunicerande. Det är välkomnande, öppet, aktuellt, utvecklande och interaktivt. Det formas och styrs av händelser i och utanför biblioteket. Det nya stadsbiblioteket omfattar även Asplunds bibliotek och man har tagit tillvara och förstärkt de unika möjligheter byggnaden har. Biblioteksrummen ger besökaren en möjlighet att själv välja den miljö som bäst stämmer överens med behov .

Utökade och nya funktioner i nytt stadsbibliotek

Biblioteksprogrammet pekar på ett behov av yta för det nya stadsbiblioteket på drygt 24 000 kvm LOA (lokalarea) en utökning med drygt 10 000 kvm. Lite drygt 2 000 kvm av den totala ytan föreslås upplåtas till externa parter. Det gäller Svenska Barnboksinstitutet och entreprenör för en cafeteria och en restaurant. Hela 16 500 kvm kommer

att vara publika ytor att jämföra med dagens 3 700 kvm. Ytorna för administration och bokmagasin minskar.

De 24 000 kvm inkluderar Asplunds bibliotek vars yta motsvarar ca 7 500 kvm (LOA) Ytan i de tre lamellhusen är ca 6 500 kvm.

Nedanstående tabeller från programmet visar hur viktiga biblioteksfunktioner förändras

Fysiska mediesamlingar	2005		2014	
Böcker, totalt	844 000		770 000	
varav publik exponering	338 000 (40 %)	5 408 m ²	477 000 (62 %)	7 632 m ²
varav förvaring i magasin	506 000 (60 %)		293 000 (38 %)	
Tidskrifter, totalt	1 200 prenumerationer		1 000 prenumerationer	
Tidningar, totalt	200 prenumerationer		180 prenumerationer	

Funktioner	2005	2014
Studieplatser	250	590 (varav 465 platser försedda med datorer)
Läsplatser (bekväma sittplatser)	10	395
Sittplatser (enklare sittmöbel)	50	215
Publika datorer, sökdatorer	30	555
Grupprum	0	17
Aula, programlokal	1 (max 100 pers)	2 (max 300/100 pers)
Rum för egen skapande	0	3
Cafeteria	0	1 (120 gäster)
Restaurang	0	1 (80 gäster)

Som framgår av tabellerna ökar antalet studieplatser med 340 till totalt 590 platser. Antalet bekväma läsplatser ökar med 385 och antalet dataplatser med 525. Ytan för att exponera böcker och medier ökar med ca

2 000 kvm. Rum för grupparbete och program tillkommer. En cafeteria och restaurant ska etableras. Genom denna utbyggnad kommer stadsbiblioteket i Stockholm i jämförelse med andra bibliotek i Sverige och i Europa att få en biblioteksyta per invånare som är i paritet med dessa eller något under.

Av nedanstående tabeller framgår dels totalsiffrorna dels fördelningen av nuvarande och framtida ytor sett i perspektivet vad som är tillgängligt för besökaren.

Ytor	2005	2014
Totalt,	13 931 m ²	24 265 m ²
varav publika ytor	3 700 m ²	15 595 m ²
varav mediemagasin	2 550 m ²	1 850 m ²
varav administrativa ytor	6 121 m ²	4 470 m ²
varav externa aktörer	1560 m ²	2 350 m ²
Stadsbibliotekets egen yta	12 371 m ²	21 915 m ²

Kontoren ser det som angeläget att stadsbiblioteket byggs ut så att det kan fylla dagens och morgondagens krav på ett modernt bibliotek men anser att biblioteksfunktionerna genom effektivisering och samutnyttjande skall rymmas på en 10 % lägre utbyggnadsvolym.

Kostnadsbedömning

Att göra en kostnadsbedömning innan det finns ett arkitektförslag som vunnit gillande är naturligtvis behäftat med osäkerheter. Utgångspunkten är att biblioteket ska innehålla 23 000 kvm (LOA). I denna yta ingår Asplundsbiblioteket med 7 500 kvm. Beroende på hur ytan i lamellhusen kan användas ingår även dessa helt eller delvis. Utbyggnadsbehovet kommer därmed att ligga i intervallet 9 000 till 14 000 kvm LOA eller knappt 11 000 till 17 000 kvm bruttoarea (BTA).

För att kunna göra en kostnadsbedömning har några olika tänkta placeringar gjorts av en utbyggnad. Kostnaderna har beräknats utifrån att den nya byggnaden ska hålla en hög kvalitet i utformning och materialval.

Kostnader har även inkluderats för ombyggnad av lamellhusen för att dels göras mer tillgängliga och dels kunna användas mer rationellt för den samlade biblioteksfunktionen. Vidare ingår kostnader för byggherrefunktion, inredning, utrustning, konstnärlig utsmyckning, finansiella kostnader, markkostnader och ev. evakueringskostnader. Inom samtliga kostnadsområden har 10 % upptagits för oförutsedda utgifter.

Enligt kulturförvaltningen måste en upprustning av Asplundsbiblioteket under alla omständigheter göras under den kommande 10-årsperioden. En sådan upprustning har egentligen ingenting med utbyggnaden att göra då det förutsätts att Asplundsbiblioteket ska behållas i sin nuvarande form. Dock finns brister som måste åtgärdas. Facksalarna är nedgångna, ändamålsenlig ventilation saknas, fjärrkyla saknas, entré och dörrar behöver åtgärdas m.m. Det är därför naturligt att genomföra en upprustning av Asplundsbiblioteket i samband med att utbyggnaden äger rum. Kostnaden för denna del beräknas till 42,5 mnkr. Den ingår i slutsumman nedan men är alltså en kostnad staden skulle komma att få även om en utbyggnad inte ägde rum.

Sammantaget beräknas investeringskostnaden för en utbyggnad av stadsbiblioteket uppgå till mellan 625-795 mnkr exklusive moms, räknat i 2006 års prisläge. Därav beräknas kostnaden för Asplundsbiblioteket komma att uppgå till drygt 40 mnkr.

Hyreskostnaden för stadsbiblioteket ökar och bestäms slutligen av utfallande investeringskostnad, avskrivningstid och den för tiden rådande räntan. Ett större bibliotek leder till mer personal, fler nya medier, ökat underhåll, vakthållning mm. Merkostnaden för detta beräknas till ca 30 mnkr per år. Kulturförvaltningen räknar med att genom effektiviseringar klara driften av ett dubbelt så stort hus med en fem gånger så stor publik yta med en uppskattad fördubbling av besöksantalet och ett ökat öppethållande med 30 % ökning av personal.

Under år 2006 och 2007 kommer kontoren att bära kostnader som är förknippade med stadsbiblioteksprojektet. Det gäller kostnader för utredningsarbete, arkitekttävling, utställning av arkitektförslag, översättning av material, juryarbete, eventuella utredningar i samband med att det vinnande förslaget skall utvecklas mm. Kontoren bedömer att dessa kostnader uppgår till ca 10 mnkr. I budgeten för kontoren har dessa kostnader inte tagits upp. Kontoren har för avsikt att redovisa nedlagda kostnader i samband med tertialrapporterna.

Programförutsättningar för en arkitekttävling

Syfte med tävlingen

Genom en internationell arkitekttävling ska förslag tas fram till en utbyggnad av huvudbiblioteket vid Odengatan/Sveavägen.

Asplunds byggnad har unika och internationellt kända kvaliteter. I världen är den jämte Stadshuset och Skogskyrkogården Stockholms mest kända arkitektoniska verk från modern tid. Med detta som utgångspunkt vill staden samla ett stort intresse från verksamma arkitekter i Sverige och runt

om i världen. Genom ett stort deltagande och en öppen process skapas en stimulans för frågor om hur nya kvaliteter kan tillskapas i arkitektur och stadsbyggande, något som också gynnar intresset för hur det gamla och det nya kan förenas i en stad som växer.

Få är de offentliga byggnader som Stockholm stad har skapat under senare tid. Det är bara Kulturhuset på 70-talet, Globen på 80-talet och Eriksdalsbadet på 90-talet som har jämförbar dignitet med ett nytt stadsbibliotek.

Avsikten är att tävlingen ska resultera i en arkitektoniskt högklassig utbyggnad och en sammanlagd biblioteksfunktion i världsklass i vilken Asplunds huvudbibliotek ingår. En ny helhet ska skapas som bibehåller och förstärker värdena i detta. För de tävlande gäller det också att aktivt förhålla sig till de värden som finns på platsen. Utbyggnaden kräver en arkitektur som både är kraftfull och unik på ett välbalanserat vis för att skapa en dialog med Asplunds hus. Staden ser gärna att utbyggnaden som en ny offentlig byggnad blir väl synlig i stadsbilden.

Den arkitektoniska och funktionella kvalitet som kan uppnås i tävlingsförslagen får i den slutliga bedömningen en avgörande roll för de förhållningssätt som kan tillämpas på både befintliga byggnader, terräng och omgivande fastigheter. De värden som slutligen kan uppnås i ny arkitektur och yttre gestaltning kan sålunda komma att prövas mot de bevarandevärden som formulerats för området. Genom tävlingsförfarandet avser staden att få fram ett genomförbart projekt med det vinnande förslaget som grund och med fortsatt uppdrag till dess arkitekt.

Tävlingsområdets gränser – befintliga hus och deras användning

Av kartan i bilaga 2 framgår tävlingsområdet. Det omfattar de centrala biblioteksfastigheterna. Utöver dessa ingår också anslutande delar av Observatoriekullens sluttning, parkområdet utmed Sveavägen samt tillkommande gatumark längs Odengatan. Den uppkommer genom att den framtida kvartersgränsen förläggs i linje med den redan etablerade kvartersgräns som reglerar fastigheterna Spelbomskan 12 och Spelbomskan 9 (ägda av Folksam respektive Diligentia). Utbyggnaden kan således ligga lika långt ut i Odengatan som det s.k. läkarhuset vid Odenplan. Möjligheten att gå ut till denna linje innebär ökad synlighet för en ny offentlig byggnad i Odengatans fond.

Tävlingsområdet är som kartan visar indelat i två områden:

Det första omfattar Asplunds ursprungliga huvudbibliotek med den anslutande parken utmed Sveavägen.

Den andra utgörs av området med annexhusen, kullens nordsluttning och Gyldéngatan.

För det första området gäller att de unika värdena i såväl biblioteksbyggnaden som dess komposition med parken och Observatorielunden under alla omständigheter ska respekteras. I den relation som kan uppstå till utbyggnadsförslag på det andra området kan åtgärder föreslås för upprustning i den yttre miljön som respekterar dessa värden.

För det andra området gäller att det är inom dess gränser som byggnadsprogrammet ska prövas med en möjlig anslutning till Asplunds huvudbibliotek. I detta område ingår också luftrummet över och den kvartersmark som utgörs av Gyldéngatans sträckning i marknivån. Denna ingår i den av Folksam ägda fastigheten Spelbomskan 12. Detta möjliggörs genom ett intentionsavtal mellan marknämnden och aktuell fastighetsägare. Parkeringsanläggningen under gatunivån med infart över Gyldéngatan från Odengatan ingår inte i tävlingsuppgiften och ska garanteras fortsatt funktion vid utformningen av tävlingsförslagen. Den utgör däremot en utgångspunkt för inlastning och distribution till det utbyggda biblioteket. Då tunnelbanan sträcker sig under delar av tävlingsområdet finns ett servitut som begränsar djupet för en framtida utbyggnad.

Programmets omfattning

Programmets ingående delar framgår av det särskilda biblioteksprogrammet. I tävlingsuppgiften ingår att samlat disponera detta i Asplunds huvudbibliotek samt i övriga befintliga och tillkommande byggnader. I den samlade yttre ramen för programmet ingår Asplunds huvudbibliotek med befintliga 9 700 kvm bruttoarea samt de 11 000-17 000 kvm BTA som kan tillkomma i nybyggnader och ombyggnader av de befintliga annexhusen beroende på hur mycket av dessa som utnyttjas för att tillgodose lokalprogrammet. I tävlingsprogrammet kommer att medges att utbyggnaden kan vara större än vad biblioteket behöver. En sådan yta kan i så fall hyras ut på kommersiella villkor eller för samhälleliga behov. Detta kan om lämpligt kopplas till utvecklingen av angränsande fastigheter. Redan i detta skede har intresse uttalats från en enskild intressent att etablera en konsthall. Biblioteket närstående verksamheter som vuxenutbildning skulle också kunna integreras på ett fruktbarande sätt. Liknande behov får aktualiseras i senare sammanhang om den tillkommande volymen medger uthyrning av lokaler.

Nya kvalitéer och platsens värden

Den föreslagna utbyggnaden av stadsbiblioteket ingår i en större förnyelseprocess som berör hela området kring Odenplan med en utökad roll som regional mötesplats och ny tyngdpunkt i innerstadens vidare

utveckling. En utbyggnad av Asplunds bibliotek i den angivna storleksordningen har därför en given plats i detta sammanhang. Det innebär samtidigt en stor förändring av området längs Odengatan och Observatoriekullens nordsida. Förväntningarna på en ny offentlig märkesbyggnad med stor synlighet i stadsbilden innebär att platsens stora befintliga värden kommer att behöva vägas mot de kvalitéer som kan tillföras genom ett nytt projekt. I tävlingsområdet kan därför både befintliga byggnader och mark komma att väsentligt förändras. I tävlingsprogrammet kommer också att anges att de tävlande i sina förslag måste ange hur de förhåller sig till platsens värden.

Riksintresse och kulturhistoriska värden

Värdena är främst definierade genom riksintresset för hela området kring Observatoriekullen och det kulturhistoriska värde som åsatts de enskilda byggnaderna.

Stockholms landskap och stadsplanemönster präglas av Stockholmsåsen, den grusås som sträcker sig genom staden i nord-sydlig riktning. Synliga grusformationer från åsen finns idag endast vid Observatorielunden och Skogskyrkogården samt i Hagaparken i Solna kommun. I Stockholms översiktsplan (ÖP 99) lyfts Stockholmsåsen fram som ett viktigt karaktärsgivande särdrag. Där förordas att ”Stockholmsåsens kvarvarande form och vegetation förstärks”.

Var och en av byggnaderna har stora kulturhistoriska värden. Dessutom förhöjs det samlade värdet av relationen mellan byggnaderna samt mellan byggnaderna och topografin på ett sätt som måste beaktas vid förändringar inom området. Observatorielundens topografi och synlighet är betydelsefulla och tillsammans med områdets parklandskap viktiga att värna. Kullens krön och front mot Sveavägen speglar dess ursprungliga form och vegetation.

Områdets synnerligen stora kulturhistoriska värden avspeglas i de skydd som finns för området och för enskilda byggnader. Hela Stockholms innerstad är ett riksintresse för kulturminnesvärden där Stockholms högskoleområde med observatoriet, stadsbiblioteket, parken och högskolebyggnaderna pekas ut som ett område som speglar stadens framväxt. Tävlingsområdet är beläget i den norra delen av riksintresset. I riksintresset ingår också ett s. k immateriellt värde, d. v. s Observatoriekullens historiska funktion som ett ”campus” för olika lärdomsinstitutioner. I detta ingår Asplunds byggnad som ett fungerande folkbibliotek.

Observatoriet, stadsbiblioteket, handelshögskolan, de två västliga lamellerna vid Odengatan samt kv. Bergsmannen Större 8 vid

Norrtullsgatan är blåklassade enligt den kulturhistoriska klassificeringen av Stockholms innerstad. Det innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de uppfyller fordringarna för byggnadsminnen. En av lamellerna utmed Odengatan samt kv. Kungsstenen 5 vid Kungstensgatan är grönklassade, vilket betyder att de har ett särskilt kulturhistoriskt värde. Blå- och grönklassade byggnader omfattas av plan och bygglagens skydd mot förvanskning.

Vad händer om man inte bygger ut stadsbiblioteket här?

Om ett nytt huvudbibliotek skall förläggas på en annan plats blir det samlade nybyggnadsbehovet väsentligt större och därmed dyrare. Det är svårt att hitta lämpliga nya platser med motsvarande knutpunkter i kollektivtrafiken och med koppling till omgivande stadsutveckling. Om huvudbiblioteket skulle byggas i ett annat läge skulle den kvarvarande funktionen för Asplunds byggnad möjligen vara stadsdelsbibliotek. Detta skulle bara uppta en del av huset. Att disponera om resterande delar för helt andra ändamål skulle möta stora svårigheter och helt äventyra husets stora och grundläggande värden. Asplunds byggnad är som fungerande helhet en ikon för begreppet bibliotek i betydelsen tillgänglig boksamling. Denna funktion för byggnaden är också uttryckt i riksintresset som ett s. k. immateriellt värde. Genom utbyggnaden av den nya biblioteksdelen kan också förändringstrycket på Asplundhuset lätta. Det kan därigenom renodlas och säkerställas för framtiden i sin ursprungliga funktion som boksamling

Berörda fastigheter

Den centrala bibliotekstomten innefattar tre fastigheter:

Spelbomskan 16 med huvudbiblioteket och det första annexhuset, Spelbomskan 3 med det andra annexhuset och Spelbomskan 13 med det tredje annexhuset. Detta ansluter till den av Folksam ägda fastigheten Spelbomskan 12. Gyldéngatan som ligger på denna fastighet är i detaljplanen utpekad som kvartersmark och ska användas för trafikändamål. Enligt vad som tidigare beskrivits kan luftrummet ovanför Gyldéngatan enligt tävlingsförslaget föreslås för bebyggelse men Gyldéngatans funktion som infart till parkering och inlastning i befintligt underjordiskt garage måste behållas.

Folksam genomför en egen översyn i syfte att kommersiellt utveckla sin fastighet. Denna utveckling kan komma att behöva samordnas med det vinnande förslaget i tävlingen. Den kommersiella utvecklingen av bottenplanen berör också Diligentias hörnfastighet mot Odenplan, det s.k. läkarhuset, och den möjliga kopplingen till det underjordiska galleriaprojektet vid tunnelbane- och citybanestationerna. Genom sammankopplingen av dessa projekt och fastigheter kan sammanhängande förbindelser skapas mellan det nya huvudbiblioteket och stationerna vid Odenplan. Därvid är kopplingar över Gyldéngatan avgörande.

Samverkande projekt i området

Området kring Odenplan står inför en omfattande förnyelse som sträcker sig långt fram i tiden. Den mest avgörande händelsen är tillkomsten av den nya citybanan med sin stora station kopplad till tunnelbanestationen Odenplan. Detta innebär väsentligt utökade resandeströmmar. Så mycket som en tiodubbling kan uppstå genom passager till platsen Odenplan. Till detta kommer också den planerade tunnelbaneanslutningen till Norra stationsområdet med möjlig fortsättning till Solna centrum. Mycket talar för att Odenplansområdet har en mycket stor framtida potential som regional knutpunkt i kollektivtrafiken och mötesplats för stora människoströmmar. Detta kommer att starkt påverka besökssiffrorna för stadsbiblioteket i framtiden.

I anslutning till den befintliga tunnelbanestationen och den tillkommande citybanestationen planeras en underjordisk galleria i tre våningsplan som också ansluter till de kommersiella lokalerna i gatuplanet i några av fastigheterna mot Odengatan. Projektet drivs av Rodamco som år 2005 fick en markanvisning. Gallerian kan i två plan anslutas till det kommersiellt viktiga hörn upp mot Odenplan som utgörs av Diligentias fastighet Spelbomskan 9 (med läkarhuset). Både denna och den av Folksam ägda fastigheten Spelbomskan 12 är i detta sammanhang föremål för översyn i syfte att kommersiellt utveckla dem inför kommande förnyelse av Odenplansområdet.

Intentionsavtal mellan marknämnden och ägaren till Spelbomskan 12

En förutsättning för att tävlingsområdet ska kunna inkludera Gyldéngatan är att marknämnden ger markkontoret i uppdrag att träffa intentionsavtal med fastighetsägaren till Spelbomskan 12, i enlighet med bilagt avtal. Intensionsavtalet innebär i huvudsak följande. Fastighetsägaren, det av Folksam ägda bolaget Hotelinvest & C:o KB, medger att delar av fastigheten får tas i anspråk för ett nytt stadsbibliotek, om detta blir resultatet av arkitekttävlingen. Vidare skall fastighetsägaren och marknämnden tillsammans verka för att nya kontors- och bostadsbyggrätter om minst 8 000 m² BTA tillskapas inom Spelbomskan 12. Dessa byggrätter tillfaller fastighetsägaren. Gyldéngatans funktion behålls, antingen genom att nuvarande gata överdäckas, eller genom att den ersätts av ett lastfar under nuvarande gatunivå.

Markkontoret har informerat Folksam om svårigheten att bedöma den byggrätt som kan tillkomma inom fastigheten Spelbomskan 12. Parterna är därför införstådda med att möjlig byggrätt direkt kan påverkas av vald lösning för stadsbiblioteket och att det därvid ur stadsbildshänseende och

med hänsyn till angränsande fastigheter inte är säkert att det går att uppnå 8000 kvm BTA.

Tävlingsform, skeden och redovisning

Arkitekttävlingen arrangeras i två steg varav det första genomförs som en allmän internationell tävling. Till det andra steget väljs högst fem förslag ut som ska utvecklas i tävlingens andra steg.

Tävlingens första steg är främst inriktat på att redovisa idéer på hur lokalprogrammet kan inplaceras och utformas inom tävlingsområdet. Avsikten är att det därigenom ska bli möjligt att lägga grunden för en bred konsensus om projektets fortsatta utveckling och genomförande. Vunna erfarenheter från bedömningsarbetet och de bästa förslagsställarna (högst fem) från det första steget ger förutsättningar och programunderlag för det andra stegets inbjudna projektävling. Inför denna utvecklar staden i samråd med juryn direktiv för vidareutveckling av de utvalda förslagen. Sedan ett vinnande förslag korats följer bearbetning, uppföljning och fördjupade kostnadsberäkningar i syfte att säkerställa ett genomförbart förslag som grund för kommande beslut.

Stadens avsikt är att den arkitekt som vinner tävlingen kommer att anlitas för att utveckla sitt projekt till ett genomförande. Detta förutsätter en kommande planprocess och finansiering. Genom detta tävlingsförfarande iakttar staden de krav som ställs i lagen om offentlig upphandling (LOU).

För båda stegen gäller att tävlingsspråket är engelska. Tävlingen arrangeras i samverkan med Sveriges Arkitekter och följer vedertagna regler.

Jury

För bedömning av tävlingsförslagen i bägge stegen tillsätts en jury som utses av stadsbyggnadsnämnden. Juryn bör ha en stark förankring i stadens ledning. Vidare bör i juryn finnas representanter för Sveriges Arkitekter samt eventuell utomstående svensk och internationell expertis.

Startkonferens

Information om arkitekttävlingen startar tidigt under våren 2006. Den sprids till nationell och internationell branschpress samt till internationella arkitektorganisationer.

Det är brukligt att stora arkitekttävlingar har en uppstart. Den 1-2 juni 2006 planeras därför en startkonferens i Stockholm för att ge intresserade arkitekter och andra möjlighet till information om tävlingen, inspiration från andra nybyggda bibliotek samt möjlighet till studiebesök på

Asplundsbiblioteket och i tävlingsområdet. Vid tävlingsstart annonseras i Official Journal eller motsvarande EU-organ och tävlingsprogrammet görs tillgängligt för allmän distribution.

Tidplan

Under förutsättning av beslut i kommunstyrelsen före april månads utgång kommer tävlingen att utlysas den 1 maj 2006. Sista dag för inlämning av förslag är den 30 september 2006.

Juryarbete och utställning av förslagen pågår under hösten 2006. Tävlingsstart för steg två beräknas till januari 2007. Inlämning av förslag i andra steget sker under första kvartalet 2007 och vinnande förslag bör kunna utses under våren 2007, då också juryarbetet avslutas. Stadens process herefter innebär ett fördjupat programarbete med kostnadsbedömningar och bearbetning av vinnande förslag för att säkerställa att det vinnande förslaget är genomförbart.

Parallellt med denna process startar planprocessen som väntas pågå under 2007- 2009. Samtidigt med detta arbete sker förprojektering inom fastighets och saluhallskontoret. Under 2008 beräknas kommunfullmäktige fatta beslut om detaljplan och ett genomförandebeslut för investeringen. Detaljprojektering och byggförberedelse kan beräknas vara klara 2010 och byggstart ske i slutet på detta år. Biblioteket kan under dessa förutsättningar stå klart år 2013.

-SLUT-